

Institutionen för pedagogik och didaktik

Studiehandledning

Genus i vård, hälsa och lärande 7,5 hp

Vårtermin 2024
Halvfart

Institutionen för pedagogik och didaktik

Stockholms universitet
Institutionen för pedagogik
och didaktik
106 91 Stockholm

Besöksadress:
Frescativägen 54
www.edu.su.se

Telefon: 08-16 20 00 (vxl)

Inledning

Vad som är kvinnligt och manligt är något som vi har lärt oss. Det är definitivt inte hugget i sten och oföränderligt. Det som beskrivs som kvinnligt respektive manligt är ofta varandras motsatser. Det finns stora skillnader mellan olika kulturer och mellan olika tidsepoker vad som klassas som kvinnligt respektive manligt. Under 1700-talet skulle män i överklassen helst ha långt lockigt hår, välvårdade naglar och vara måna om sin klädsel. Det var också helt i sin ordning att män grät offentligt. Inte mycket av detta finns med i 2000-talets definitioner av manlighet. Historien visar också att vad som var en "kvinnlig" syssla i en tid, ansetts som "manlig" i en annan. Exempelvis kan vi se hur läraryrket under väldigt lång tid var förbehållet männen, idag är majoriteten av lärarna på grundskolan kvinnor.

Ordet genus härstammar från det engelska ordet gender som betyder kön. Genusbegreppet introducerades av antropologer för att skilja mellan mäns och kvinnors natur och kultur, dvs. mellan biologi och social konstruktion. Begreppet syftade till att ta bort tankesättet om anatomins betydelse och istället verka för att uppmärksamma den socialt konstruerade kulturen där män och kvinnor förväntas vara och agera på ett visst sätt utifrån kön. Begreppet genus är med andra ord nära förbundet med teorier om konstruktion av kön. Genusvetenskap kan i sin tur förstås som en samlingsbeteckning på en rad olika könsteoretiska inriktningar som har det gemensamt att de studerar den sociala och kulturella konstruktionen av kön.

Att studera genus som ämne är att sätta strålkastarljuset på hur kön finns närvarande i oss och kring oss och vilken betydelse detta har för våra levnadsvillkor. Att intressera sig för genus handlar därför om att bli medveten om och intressera sig för hur det går till när "skillnader" mellan kvinnor och män befästs eller förändras. Vad är det för mekanismer som ligger bakom att män generellt på en samhälls nivå får högre lön än kvinnor och vad är det som gör att exempelvis sjuksköterskeyrket än idag ses som ett kvinnligt yrke?

I den här kursen ges en introduktion till begreppet genus och hur genus formas inom vård/hälsa och undervisningssituationer.

Kursinformation

Undervisningen sker på distans i form av föreläsningar och seminarier på Zoom samt i form av självstudier. Kursen innehåller obligatoriska uppgifter som redovisas muntligt eller skriftligt.

Kursschema veckovis

Vecka 2024	Vad händer?
3	Kursintroduktion, eget arbete
4	Seminarium 1 – teoretiska ingångar till genus
5	Eget arbete
6	Seminarium 2 – genus och vård
7	Eget arbete
8	Seminarium 3 – genus och hälsa
9	Eget arbete
10	Seminarium 4 – genus och lärande
11	Skrivarvecka hemtenta
12	Inlämning hemtenta

Kursen pågår veckorna 3 och 12, fr.o.m. måndag 15/1 t.o.m. onsdag 20/3.

Hemtentamen lämnas in senast den 20 mars 2024 kl. 23:59 på Athena.

Kursansvarig lärare är Pelle Pelters som nås enklast via e-post: pelle.pelters@edu.su.se. Kursadministratör är Alexandra Algotsson: alexandra.algotsson@edu.su.se.

Förväntade studieresultat

Efter genomgången kurs förväntas studenten ha förmåga att

- Beskriva och förklara grundläggande genusvetenskapliga perspektiv
- Reflektera över genus betydelse i vård/hälsa och lärandesituationer
- Analysera hur genus som samhällelig maktstruktur vidmakthålls och utmanas i vård/hälsa och lärandesituationer

Instruktioner till kursens seminarier

Komplettering för missat seminarium: Kursens seminarier är **obligatoriska**, dvs. det finns ett krav att komplettera ifall du missar ett seminarium. Du ska skriva 1-2 sidor, Times New Roman, 12 pt, enkelt radavstånd, om minst 2 av de frågorna som finns med i förberedelseuppgiften. Kompletteringar lämnas in på Athena på angiven plats.

Seminarium 1 – teoretiska ingångar till genus

Under första seminariet lägger vi grunden för en förståelse av genus och kön utifrån kurslitteraturen.

Följande ska du göra som förberedelse:

Frivilligt men väldigt välkommet: Skriv en kort beskrivning av dig och din motivation att läsa kursen på diskussionsforum ”Vi som går genuskursen” på Athena (Du hittar forumet under planeringar – kursmoment – moment 1). Läs gärna även vad andra studenter har skrivit.

1. Läs följande kurslitteratur:

- Ambjörnsson, F. (2016) Vad är queer? Stockholm : Natur & kultur. (kaptlen 4-6 i bokdelen ”II. Teori” + kap. 10 – OBS: boken finns ofta att låna på lokala bibliotek, ibland även digitalt)
- Ambjörnsson, Fanny (2019). I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer. Stockholm: Ordfront. (inledning + ett valfritt annat kapitel minst)
- Ryle, R. (2023) Questioning Gender. A Sociological Exploration. Thousand Oaks: Sage. (kap. 1 + 4, se länk på Athena – OBS: olika utgåvor, alla går bra)

2. Fundera på följande när du läser texterna (dessa är även kompletteringsfrågor):

- Hur skulle du förklara vad följande beskriver: ’genus’ + ’kön’ (på engelska: gender + sex); heteronormativitet, intersektionalitet?
 - Finns det andra centrala begreppen som du kan identifiera (vilka, vad betyder de)?
 - Hitta på minst 1 exempel för hur dessa begrepp kan vara relevant i samband med vård, hälsa och lärande.
 - Vad tycker du är det viktigaste/mest intressanta som tas upp i de empiriska kapitel i avhandlingarna av Ambjörnsson? Fundera även utifrån dina egna erfarenheter.
3. Lämna in 2 frågor senast 2 dagar innan seminariet (dvs. t.ex. senast sent på en tisdag om seminariet är på en torsdag)! Du kan med fördel utgå från kurslitteraturen och/eller dina egna erfarenheter. Det kan vara frågor som vi skulle kunna ta upp på seminariet.

Seminarium 2 – genus och vård

I detta seminarium kommer vi gästas av Gabriela Armuand som är en av författarna till artikeln ”*Undergoing pregnancy and childbirth as trans masculine in Sweden: experiencing and dealing with structural discrimination, gender norms and microaggressions in antenatal care, delivery and gender clinics*” som ingår i kurslitteraturen. Gabriela jobbar vid Högskolan Dalarna och är legitimerad sjuksköterska och barnmorska i grunden. I hennes forskning fokuserar hon på människor som har eller har haft cancer, fertilitetsbevarande åtgärder (t.ex. i

samband med transvården) och frågor om livskvalitet. Gabriela kommer att prata om gravida transmäns upplevelser av vården som en av ämnena där genus definitivt spelar stor roll för människors chanser till god vård. Dessutom ska vi även diskutera/problematisera genusfrågor i vården på en mer allmän nivå.

Följande ska du göra som förberedelse:

1. Läs följande kurslitteratur:

- Strömberg, Helén & Eriksson, Henrik (2017). Genusperspektiv på vård och omvårdnad. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Smirthwaite, Goldina: "Mellan biologism och diskursfundamentalism – om kön och genus i medicinen (kap. 3). In: Wijma, Barbro, Smirthwaite, Goldina och Swahnberg, Katarina (red). (2010). Genus och kön inom medicin- och vårdutbildningar. Lund: Studentlitteratur, s. 71-86. (pdf på Athena)
- Falck, F., Frisé, L., Dhejne, C. & Armuand, G. (2021) Undergoing pregnancy and childbirth as trans masculine in Sweden: experiencing and dealing with structural discrimination, gender norms and microaggressions in antenatal care, delivery and gender clinics, *International Journal of Transgender Health*, 22:1-2, 42-53, DOI: 10.1080/26895269.2020.1845905 (pdf på Athena)
- Eriksson, H. & Tengelin, E. (2022) Genusnormer och vårdform(er). I: Dahlborg, E. & E. Tangelin: Jämlik vård. Normmedvetna perspektiv. Lund: Studentlitteratur, s. 73-100. (pdf på Athena).

2. Fundera på följande frågor när du läser samtliga texter (dessa är även kompletteringsfrågor):

- Vad innebär ett genusperspektiv och vad betyder perspektivet för just vård/omvårdnad. Varför är det viktigt med ett genusperspektiv?
 - Diskutera hur genus som samhällslig maktstruktur vidmakthåller ojämlika villkor för god vård, använd gärna ett konkret exempel som du antingen själv har varit med om eller kanske läst om i tidningar eller på sociala medier.
 - Hur kan genusordningen i vården förändras? Vad kan var och en av oss bidra med för att skapa en jämställd och jämlik vård?
3. Lämna in 2 frågor senast 2 dagar innan seminariet (dvs. t.ex. senast sent på en tisdag om seminariet är på en torsdag)! Du kan med fördel utgå från kurslitteraturen och/eller dina egna erfarenheter. Det kan vara frågor som vi skulle kunna ta upp på seminariet, t.ex. sådana som kan vara riktade till Gabriela.

Seminarium 3 – genus och hälsa

Denna gång välkomnar vi Annica Caldeborg. Annica jobbar på Institutionen för hälsovetenskaper vid Örebro universitet och är i dagsläge med i ett projekt som heter "Don't touch! - Pedagogical consequences of the "forbidden" body in Physical Education". Projektets syfte är att undersöka det spänningsfält som uppstår mellan å ena sidan värnande av barns- och ungdomars säkerhet, trygghet och skydd från olika former av övergrepp i utbildningssammanhang, å andra sidan konsekvenser och möjliga risker med att en strävan efter skydd och värnande skulle kunna skapa en undervisningspraktik som saknar viktiga pedagogiska fysiska interaktioner. Sammanhanget mellan hälsa och genus är här alltså något implicit, i behov av att mejslas fram (på seminariet) och inte minst kopplat till lärande. Under seminariets gång ska vi diskutera/problematisera olika sammanhang mellan hälsa och genus.

Följande ska du göra som förberedelse:

1. Läs följande kurslitteratur:

- Saltonstall, Robin (1993) Healthy bodies, social bodies: Men's and women's concepts and practices of health in everyday life. *Social Science & Medicine*, 36(I), pp. 7-14.
 - Williams, C. (2000) Doing health, doing gender: teenagers, diabetes and asthma. *Social Science & Medicine*, 50, p. 387-396.
 - Håman, L., Yring, H., Prell, H. & Lindgren, E.C. (2020) Personal trainers' health advice in the fitness gym space from a gender perspective. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 15:sup1, 1794364. Doi: 10.1080/17482631.2020.1794364
 - Bambra, C., Albani, V., & Franklin P. (2021) COVID-19 and the gender health paradox. *Scandinavian Journal of Public Health*, 49 (1), pp. 17-26.
 - Caldeborg, A. & Öhman, M. (2019) Intergenerational touch in physical education in relation to heteronormativity: Female students' perspectives. *European Physical Education Review*, doi: 10.1177/1356336X19865556
2. Fundera på följande frågor när du läser samtliga texter och diskutera i din grupp (dessa är även kompletteringsfrågor):
- Vad är mäns och kvinnors koncepter och praktiker gällande hälsa? Diskutera utifrån artiklarna av Saltonstall och Williams.
 - Hur ser mäns, kvinnors och andra köns hälsa ut? Vad är det könsrelaterade hälsoparadoxet? Förutom artikeln av Bambra et al. får ni gärna kika på Folkhälsomyndighetens hemsida för information om detta.
 - Hur kan genus påverka människors möjligheterna till att vara frisk och/eller bete sig hälsosam (t.ex. träna)? Ta avstamp i artikeln av Håman et al. men utgå även från era egna erfarenheter.
3. Lämna in 2 frågor senast 2 dagar innan seminariet (dvs. t.ex. senast sent på en tisdag om seminariet är på en torsdag)! Det kan vara frågor som vi skulle kunna ta upp på seminariet, t.ex. sådana som kan vara riktade till Annica. Du kan med fördel utgå från kurslitteraturen, dina egna erfarenheter eller ta en titt på det Annica har skrivit själv.

Seminarium 4 – genus och lärande

I detta seminarium får vi besök av RFSU. Sådär beskrivs RFSU på deras hemsida: ”Riksförbundet för sexuell upplysning, RFSU, är en ideell organisation för sexualupplysning och sexualpolitik, som har funnits sedan 1933. (...) Genom kunskap, engagemang och påverkan bidrar RFSU till en värld där alla människor är fria att bestämma över och njuta av sin kropp och sin sexualitet.” Därmed kan vi konstatera att RFSU verkligen representerar ämnet genus och lärande i praktiken. Våra gäster/kursledare kommer att prata om sexualitet för att belysa, beröra och konkretisera genus/maktordningar/genuspositioner och hur tillämpningen ser ut i praktiken. En eller annan övning kan ingå i seminariet.

Följande ska ni du och din grupp göra som förberedelse:

1. Läs följande kurslitteratur:
 - Björkman, L. & Bromseth, J. (2019) Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter. Lund: Studentlitteratur. (introduktionen och ett valfritt kapitel)
 - Sandell, Kerstin: Vad är patologisk och vad är normalt i medicinen? (kap. 5). In: Wijma, Barbro, Smirthwaite, Goldina och Swahnberg, Katarina (red). (2010). Genus och kön inom medicin- och vårdutbildningar. Lund: Studentlitteratur, s. 103-119. (pdf)

- Riksförbundet för sexuell upplysning (2023) Kompassen. RFSU:s idéprogram. <https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/styrdokument/kompassen2023web.pdf> (pdf)
2. Lämna in 2 frågor senast 2 dagar innan seminariet (dvs. t.ex. senast sent på en tisdag om seminariet är på en torsdag)! Du kan med fördel utgå från idéprogrammet, resterande kurslitteratur samt RFSU:s hemsida och/eller dina egna erfarenheter. Det kan vara frågor som vi skulle kunna ta upp på seminariet, t.ex. sådana som kan vara riktade till RFU:s representant.

Som komplettering ska du denna gång försöka svara på dina 2 frågor själva (på 1-2 sidor, Times New Roman, 12 pt, enkelt radavstånd).

Kunskapskontroll och examination

För att bli godkänd på kursen krävs följande:

- Närvaro på kursens fyra obligatoriska seminarier (alternativ komplettering)
- Inlämning av 2 frågor var innan kursens 4 seminarier
- Minst betyg E på den individuella hemtentamen där studenten demonstrerar sitt uppnående av de förväntade studieresultaten.

Hemtentan betygsätts med en sjugradig målrelaterad betygsskala (se betygskriterier för betygen A-F nedan) och är det betyg som registreras för kursen som helhet.

Individuell hemtentamen:

Instruktionerna till den individuella hemtentamen hittar du på Athena.

Din text ska vara en självständigt skriven text. Den ska vara skriven på dator i ett dataprogram (sparat i word eller pdf), utan hjälp av någon AI eller chattbot programvara (som t.ex. ChatGPT) och vara språkligt väl genomarbetad. Citat, referat och citat ska vara korrekt angivna. I texten ska det framgå att du satt dig in i och tillgodogjort dig kurslitteraturen, men också att du förmår föra ett självständigt och underbyggt resonemang kring de frågor som behandlas.

Referenshantering ska vara konsekvent, dvs. sättet att skriva referenserna på ska vara lika genom hela texten. Samtliga åberopa publikationer ska finnas med i en referenslista vid slutet av din text. Där ska de fullständiga referenserna anges.

Den individuella hemtentamen lämnas in på Athena senast 20 mars 2024 kl 23.59.

Plagiat

Det är givetvis tillåtet att citera andra källor, men såväl direkta citat som indirekta referat måste alltid vara försedda med korrekta och fullständiga referensuppgifter. Att kopiera eller skriva av ett kortare eller längre avsnitt och ange sig själv som författare till texten är förbjudet. Det betraktas som plagiat. Man får inte heller kopiera sina egna texter som man fått godkända i andra kurser, sk. självplagiat. Ett exempel på plagiat är att ordagrant eller nästan ordagrant skriva av en text (detta innefattar även delar av en text och enskilda meningar) och inte ange varifrån detta kommer. Plagiat kan även anses vara fallet om du använder andras text så att du får den att framstå som din egen. Andras text kan exempelvis utgöras av kurslitteratur och/eller texter du funnit på nätet eller en studiekamrats hemtentamen. Plagiat betraktas som ett grundläggande brott, inte enbart mot en etablerad forskningsetisk kod, utan även mot ett allmänt förhållningssätt vad gäller egna och andras texter. Plagiat är otillåtet fusk och blir alltid föremål för ett disciplinärende, som kan leda till avstängning. Vid SU kontrolleras texterna mot en databas.

Fusk

Som student vid Stockholms universitet ansvarar du för din egen utbildning. Som en del i ditt ansvar ingår att känna till de regler som finns för studier, examination och för att vistas i lokaler och utnyttja resurser. Enligt de regler som gäller för universitetet får disciplinära åtgärder bland annat vidtas mot student som:

- med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars ska bedömas, härtill räknas användning av AI och liknande programvara, såsom t.ex. ChatGTP som alltså räknas som fusk
- stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen.

Disciplinärenden behandlas i Stockholms universitets disciplinnämnd. Påföljden kan bli varning eller avstängning för en tid av 1-6 månader. Information om Stockholms universitets regler för examination och disciplinärenden finns på Stockholms universitets webbsida www.su.se/regelboken. Lärare är skyldig att anmäla grundad misstanke om fusk till rektor och disciplinnämnden.

Betygskriterier

A

Lärandemålen uppfylls utmärkt i alla delar. Studenten visar mycket väl utvecklad kunskap om kursens innehåll. Studenten visar kvalificerad förmåga att i beskrivningar, analyser och resonemang behandla kursens olika innehåll på ett mycket självständigt, nyanserat och reflekterande sätt. Skriftliga uppgifter har en utmärkt disposition med genomtänkt och logisk uppbyggnad, röd tråd och tydliga rubriker samt mycket bra referens- och språkhantering.

B

Lärandemålen uppfylls mycket väl i alla delar. Studenten visar mycket goda kunskaper samt mycket god förmåga att i beskrivningar, analyser och resonemang behandla kursens olika innehåll på ett självständigt och reflekterande sätt. Skriftliga uppgifter har en mycket god disposition med genomtänkt och logisk uppbyggnad, röd tråd och tydliga rubriker samt god referens- och språkhantering.

C

Lärandemålen uppfylls väl. Studenten visar god kunskap och förståelse samt god förmåga att i beskrivningar, analyser och resonemang behandla kursens olika innehåll med viss självständighet. Skriftliga uppgifter har en god disposition med genomtänkt och logisk uppbyggnad, röd tråd och tydliga rubriker samt god referens- och språkhantering.

D

Lärandemålen uppfylls tillfredsställande. Studenten visar tillfredsställande kunskap och förståelse på en grundläggande nivå i förmågan att i beskrivningar och resonemang behandla kursens innehåll. Skriftliga uppgifter har en tillfredsställande disposition med överlag genomtänkt och logisk uppbyggnad, röd tråd samt tillfredsställande referens- och språkhantering utan betydande tillkortakommanden.

E

Lärandemålen uppfylls basalt. Studenten visar kunskaper och förståelse på en acceptabel nivå men med begränsad grad av självständighet och förmåga att i beskrivningar, analyser och resonemang behandla kursens olika innehåll. Skriftliga uppgifter har en disposition med ansats

till genomtänkt och logisk uppbyggnad, röd tråd utan betydande brister samt delvis inkorrekt referens- och språkhantering.

Fx

Texten behöver kompletteras på ett mindre omfattande sätt. Tänkbara brister kan vara något/några av följande: Studenten knyter inte an till kurslitteraturen tillräckligt frekvent eller använder inte den obligatoriska litteraturen. Referenser saknas stundtals eller är felaktiga. Någon del av texten är oklar och behöver utvecklas.

F

Texten behöver skrivas om på ett mer omfattande sätt. Tänkbara brister kan vara något/några av följande: Instruktionerna för uppgiften har inte följts. Kurslitteratur saknas eller används på ett begränsat sätt. Brister syns i förståelse av litteratur. Språkanvändning och/eller disposition gör texten svår att förstå. Referenser saknas i stor utsträckning.

Kursvärdering

Kursen utvärderas genom en digital enkät som blir tillgänglig vid kursens slut. Länk till kursvärderingen läggs antingen ut på Athena eller skickas på mail till samtliga registrerade studenter.

Kurslitteratur

Ambjörnsson, F. (2016) Vad är queer? Stockholm : Natur & kultur.

Ambjörnsson, F. (2019). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. [Ny utg.] Stockholm: Ordfront.

Bambra, C., Albani, V., & Franklin P. (2021) COVID-19 and the gender health paradox. *Scandinavian Journal of Public Health*, 49 (1), 17-26. (pdf)

Björkman, L. & Bromseth, J. (2019) Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter. Lund: Studentlitteratur.

Caldeborg, A. & Öhman, M. (2019) Intergenerational touch in physical education in relation to heteronormativity: Female students' perspectives. *European Physical Education Review*. Doi: 10.1177/1356336X19865556

Eriksson, H. & Tengelin, E. (2022) Genusnormer och vårdform(er). I: Dahlborg, E. & E. Tangelin: Jämlik vård. Normmedvetna perspektiv. Lund: Studentlitteratur, s. 73-100. (pdf)

Falck, F., Frisé, L., Dhejne, C. & Armuand, G. (2021) Undergoing pregnancy and childbirth as trans masculine in Sweden: experiencing and dealing with structural discrimination, gender norms and microaggressions in antenatal care, delivery and gender clinics, *International Journal of Transgender Health*, 22:1-2, 42-53, DOI: 10.1080/26895269.2020.1845905 (pdf)

Håman, L., Yring, H., Prell, H. & Lindgren, E.C. (2020) Personal trainers' health advice in the fitness gym space from a gender perspective. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 15:sup1, 1794364. Doi: 10.1080/17482631.2020.1794364 (pdf)

Martin, E. (1991) The Egg and the Sperm: How Science Has Constructed a Romance Based on Stereotypical Male-Female Roles. *Signs*, 16(3), 485-501. (pdf)

Riksförbundet för sexuell upplysning (2023) Kompassen. RFSU:s idéprogram. <https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/styrdokument/kompassen2023web.pdf> (pdf)

Ryle, R. (2023) *Questioning Gender. A Sociological Exploration*. Thousand Okas: Sage. (länk)

Saltonstall, R. (1993) Healthy bodies, social bodies: Men's and women's concepts and practices of health in everyday life. *Social Science & Medicine*, 36(1), 7-14. (pdf)

Sandell, K. (2010) Vad är patologisk och vad är normalt i medicinen? (kap. 5). In: Wijma, B., Smirthwaite, G. & Swahnberg, K. (red). *Genus och kön inom medicin- och vårdutbildningar*. Lund: Studentlitteratur, s. 103-119. (pdf)

Smirthwaite, G. (2010) Mellan biologism och diskursfundamentalism – om kön och genus i medicinen (kap. 3). In: Wijma, B., Smirthwaite, G. & Swahnberg, K. (red). *Genus och kön inom medicin- och vårdutbildningar*. Lund: Studentlitteratur, s. 71-86. (pdf)

Strömberg, H. & Eriksson, H. (2017). *Genusperspektiv på vård och omvårdnad*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur

Williams, C. (2000) Doing health, doing gender: teenagers, diabetes and asthma. *Social Science & Medicine*, 50, 387-396. (pdf)